

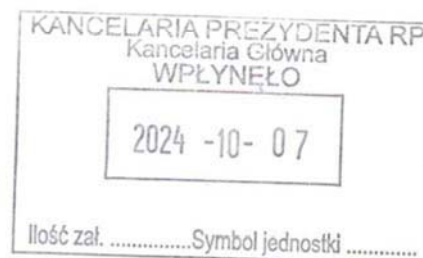


RPW/63037/2024 P
Data: 2024-10-07

Poznań – Warszawa, 4 października 2024 r.



Fundacja Dobre Państwo



Pan Andrzej Duda

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

w miejscu

PETYCJA

Na podstawie art. 63 Konstytucji RP i art. Art. 2 ust.3 Ustawy o petycjach wnosimy petycję o podjęcie działań w celu wniesienia pod obrady Sejmu RP projektu ustawy o zmianie ustawy z 17 maja 1989 r. „o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej” (Dz.U.1989.29.154 ze z późn. zm.), która to zmiana polegać by miała na wykreśleniu z ustawy art. 70 ^A, o treści:

Art. 70 ^A.

1. Osobom prawnym Kościoła Katolickiego, które po dniu 8 maja 1945 r. podjęły działalność na Ziemiach Zachodnich i Północnych, mogą być, na ich wniosek, przekazane nieodpłatnie na własność grunty znajdujące się w zasobach Państwowego Funduszu Ziemi albo w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa. Jeżeli grunty te znajdują się w zarządzie lub użytkowaniu osób prawnych, przekazanie na własność może nastąpić wyłącznie za zgodą tych osób.

W.S.

2. Wielkość przekazanej nieruchomości rolnej, wraz z gruntami rolnymi będącymi już własnością wnioskodawcy, nie może przekraczać w odniesieniu do:

- 1) gospodarstw rolnych parafii – 15 ha;
- 2) gospodarstw rolnych diecezji – 50 ha;
- 3) gospodarstw rolnych seminariów duchownych, diecezjalnych i zakonnych – 50 ha;
- 4) gospodarstw rolnych domów zgromadzeń zakonnych – 5 ha, chyba że domy te prowadzą działalność, o której mowa w art. 20 i 39; w tych przypadkach mogą być przekazywane nieruchomości rolne o powierzchni do 50 ha.

3. Przekazanie na własność nieruchomości, o których mowa w ust. 1 i 2, następuje w drodze decyzji wojewody właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości wydanej za zgodą Prezesa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Decyzja ta stanowi podstawę do dokonania wpisów w księgach wieczystych.

UZASADNIENIE

Reforma ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego: Perspektywa historyczna, teoretyczna i międzynarodowa

Proponowana przez Fundację Dobre Państwo zmiana art. 70a ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z 1989 roku dotyka fundamentalnych kwestii związanych z transparentnością i sprawiedliwością w relacjach między Kościołem a państwem. Propozycja wykreślenia przepisu umożliwiającego nieodpłatne przekazywanie gruntów kościelnym osobom prawnym na Ziemiach Zachodnich i Północnych opiera się na argumentach dotyczących wyczerpania się ratio legis tych regulacji oraz ich nieaktualności w obecnych realiach gospodarczych i społecznych. Aby lepiej zrozumieć wagę tej reformy, warto osadzić ją w szerszym kontekście historycznym, teoretycznym i międzynarodowym.

Historia relacji Kościół–Państwo w Polsce

Relacje między Kościołem a państwem w Polsce mają długą i złożoną historię. Już w okresie średniowiecza Kościół katolicki był jednym z największych właścicieli ziemskich i odgrywał istotną rolę w gospodarce państwa. W czasach zaborów Kościół, szczególnie na Ziemiach Zachodnich i Północnych, pełnił ważną funkcję

nie tylko religijną, ale także narodową, będąc ostoją polskości. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku, II Rzeczpospolita podjęła pierwsze próby sekularyzacji majątków kościelnych, ograniczając przywileje Kościoła w zakresie własności ziemskiej.

Po II wojnie światowej Polska Ludowa kontynuowała proces wywłaszczania Kościoła, a wiele jego nieruchomości zostało znacjonalizowanych. W zamian, w 1950 roku utworzono Fundusz Kościelny, który miał rekompensować Kościołowi utracone mienie. Po 1989 roku, w ramach demokratycznej transformacji, państwo polskie podjęło działania mające na celu restytucję majątków kościelnych, co znalazło odzwierciedlenie w powołaniu Komisji Majątkowej oraz przyjęciu przepisów o nieodpłatnym przekazywaniu gruntów na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Wówczas uznano, że Kościół jako instytucja, która utraciła znaczną część swojego majątku, ma prawo do częściowej rekompensaty. Jednakże dzisiejsza dyskusja dotyczy tego, czy te regulacje, wprowadzone w szczególnych warunkach historycznych, nadal są zasadne.

Teorie polityczne o rozdziale Kościoła od Państwa

Z punktu widzenia teorii politycznej, relacje między państwem a Kościołem katolickim są przedmiotem wielu debat. Teoria rozdziału Kościoła od państwa, której prekursorem był John Locke, opiera się na przekonaniu, że instytucje religijne nie powinny posiadać przywilejów ani wpływu na politykę państwową. Locke argumentował, że każdy obywatel powinien być równy wobec prawa, a Kościół, jako organizacja prywatna, nie powinien korzystać z nadzwyczajnych uprawnień.

Z kolei Jean-Jacques Rousseau w swoim dziele „Umowa społeczna” rozwijał koncepcję, że wszelkie przywileje, jakie przysługują Kościołowi, muszą być uzasadnione interesem wspólnoty, a nie partykularnymi interesami instytucji religijnych. W tym kontekście art. 70a, który przewiduje przekazywanie gruntów na własność Kościołowi bez ograniczeń co do ich późniejszego wykorzystania, może być postrzegany jako odstępstwo od zasady równości i przejrzystości w relacjach Kościół–państwo.

Praktyki międzynarodowe dotyczące majątku Kościoła

Na arenie międzynarodowej, różne państwa przyjmowały różnorodne modele regulacji relacji majątkowych z Kościołem. W krajach takich jak Francja, które przyjęły model laickości, Kościół nie posiada przywilejów w zakresie nabywania nieruchomości, a wszystkie transakcje podlegają ścisłym regulacjom prawnym.

Francja, już od czasów Rewolucji Francuskiej, dążyła do pełnego rozdziału Kościoła od państwa, co oznaczało także nacjonalizację większości majątku kościelnego.

W Niemczech, Kościół katolicki i ewangelicki są nadal ważnymi właścicielami nieruchomości, jednakże ich działalność gospodarcza podlega ścisłym regulacjom państwowym. Kościół ma prawo nabywać ziemię, ale transakcje te muszą być zgodne z prawem rynkowym, a Kościół nie korzysta z preferencyjnych warunków w zakresie gospodarowania nieruchomościami.

Hiszpania jest przykładem kraju, gdzie Kościół katolicki nadal cieszy się pewnymi przywilejami w zakresie nieruchomości, jednak rosnące głosy sprzeciwu wobec uprzywilejowanej pozycji Kościoła doprowadziły do wzmożonej debaty na temat konieczności reformy tych regulacji, szczególnie w kontekście kryzysu ekonomicznego.

Współczesny kontekst polski: Rola Kościoła w gospodarowaniu nieruchomościami

W Polsce, Kościół katolicki posiada znaczący majątek, w tym liczne nieruchomości, które zostały mu przekazane po 1989 roku w ramach restytucji mienia. Artykuł 70a ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, wprowadzony w 1991 roku, miał na celu umożliwienie Kościołowi nabywania gruntów na Ziemiach Zachodnich i Północnych, aby rekompensować straty poniesione w wyniku wywłaszczeń dokonanych w okresie PRL.

Jednakże, jak wskazuje Fundacja Dobre Państwo, przepis ten jest obecnie nadużywany, a Kościół niejednokrotnie sprzedaje otrzymane nieruchomości, a następnie ubiega się o kolejne. W wielu przypadkach grunty, które miały być wykorzystywane na cele sakralne, są sprzedawane lub dzierżawione, co prowadzi do komercjalizacji majątku kościelnego i podważa pierwotne intencje ustawodawcy. Taka sytuacja rodzi pytania o zasadność dalszego utrzymywania tego rodzaju przywilejów w kontekście równości wobec prawa i odpowiedzialności za wspólne dobro.

Wnioski i rekomendacje

Zmiana art. 70a ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego jest nie tylko konieczna, ale i uzasadniona w kontekście obecnych wyzwań społecznych i gospodarczych. Propozycja Fundacji Dobre Państwo, aby wykreślić ten przepis, znajduje poparcie w historii relacji państwa z Kościołem, a także w międzynarodowych praktykach dotyczących zarządzania majątkiem kościelnym.

Usunięcie tego przywileju wprowadziłoby większą transparentność w gospodarowaniu gruntami publicznymi i uniemożliwiłoby nadużycia związane z komercjalizacją majątku kościelnego. Reforma ta jest zgodna z zasadami sprawiedliwości społecznej, równości wobec prawa oraz odpowiedzialności za dobro wspólne, co stanowi fundament współczesnych demokratycznych systemów politycznych.

Zmiana ta przyczyniłaby się również do poprawy relacji między Kościołem a państwem, opartych na wzajemnym zaufaniu i transparentności. Proponowane reformy są zgodne z obowiązującymi dyrektywami unijnymi i mogą być wdrożone bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów przez budżet państwa.

„Kto kocha się w pieniądzach, pieniądzem się nie nasyci” (Koh 5,9)

Słowa białych kruków, książek ks. Prof. Dariusza Walencika „Nieruchomości Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1918 -2012. Regulacje prawne – nacjonalizacja – rewindykacja” z 2013 roku oraz „Rewindykacja nieruchomości Kościoła katolickiego w postępowaniu przed Komisją Majątkową” są obowiązkową lekturą każdego z polityków władzy, którzy są państwowcami. Dziękujemy autorowi za usystematyzowaną wiedzę opartą na źródłach. Do dzisiaj instytucje Państwa są ślepe, głuche i milczące. Państwo od dziesięcioleci mówiąc o rekompensatach ociera się o rozdawnictwo prezentów – podarki dla Kościoła nawet jeśli nie wiążą się ze wsparciem w trakcie kampanii wyborczych może być ocenione jako nie roztropne marnotrawstwo. Nadal nie wiemy, ile Kościołom dóbr zabrano i ile mienia oddano. To nie gospodarne. Czas słowa w czyn przekuć.

Ratio legis artykułu 70a zostało wyczerpane.

Sekularyzacja i wywłaszczanie dóbr kościelnych miało miejsce już w II Rzeczypospolitej, w okresie międzywojennym. Kontynuowała je Polska Ludowa. Parlamentarzyści znają historię i prawo, a z pewnością mogą się zapoznać ze źródłami, choćby poprzez lekturę dokumentów przygotowywanych przez Biuro Analiz Sejmowych. W problematykę z historii współczesnej włączone są nazwiska znanych polityków tj. p. E. Gierek, K. Bielecki, I. Dorn, Z. Ziobro, D. Tusk. Postacie te pojawiają się w notkach z procesu legislacyjnego. Zapowiedzi najbardziej aktualne, a odnoszące się do regulacji stosunków finansowych Państwa z Kościołem, pamiętamy z kampanii wyborczej ugrupowań teraz tworzących obóz rządzący.

Ślepą uliczką jest ścieżka wytyczona w 2009 roku przez posłów SLD, która doprowadziła do stanowiska Trybunału Konstytucyjnego z 8 czerwca 2011 roku w wyroku w sprawie TK K3/09.

Najwyższy czas na wyliczenie kosztów ekonomicznych. Państwo musi zrobić inwentaryzację nadań i darowizn i porównać ją z kwerendą aktów wywłaszczeń. Zacząć trzeba od pilnego zestawienia obszarów, by w oparciu o listy nieruchomości pokusić się o szacunki porównujące wartości rynkowe nieruchomości utraconych i zwróconych w naturze, bądź w pieniądzu. Póki Państwo nie wie, jaki jest bilans historycznych rozliczeń, przepis art. 70^A musi być poddany memorandum zawieszającemu. Z ostrożności wnosimy o jego uchylenie, gdyż szacunki z dostępnych archiwów pozwalają domniemywać, że przysporzenie jest większe po stronie kościelnej.

Art. 70^A zrekompensował to, co miał zrekompensować. Jego uchylenie jest decyzją polityczną. Dopuszczenie wniosków zbiorowych, także dla kościelnych osób prawnych, doprowadziło do przykładów składania wniosków występowania po określony areal, by nabyty grunt szybko zbywać i ponownie jako „sutanna bez ziemi” pozyskiwać kolejne nadania. Pamiętajmy, że Kościół dysponuje wieloma przywilejami, które nie dopuszczają instytucji Państwa w kontrolę finansów.

Problemem z finansowaniem Kościoła najczęściej nie są same przepisy, tylko praktyka ich stosowania. Ostatnio wniesiona przez Polskę 2050 poprawka zmierzająca do usunięcia zapisu została przegłosowana przez posłów PIS.

17 maja 1989 r. Sejm przyjął ustawę o stosunku państwa do Kościoła katolickiego. Powołana została rządowo – kościelna Komisja Majątkowa. Episkopat. Rząd J. Bieleckiego zaproponował nowelizację z 1991 roku wprowadzającą art. 70^A.

Nie wiemy, ile w tej chwili ziemi ma Kościół. Ile ma dóbr doczesnych. Jaki areal ziemi ornej, wód i pastwisk wykorzystuje rolniczo samodzielnie. Ile gruntów dzierżawi, a w ilu gospodarstwach dotacje unijne nie trafiają do rolnika.

Kościół ma różne źródła dochodów. Utrzymuje się z tacy, opłat za sakramenty, z danin za pochówki, z dotacji Funduszu Kościelnego i z przywilejów w obrocie nieruchomościami. Nie godzi się jednak, by czerpał korzyści z braku staranności władzy w dysponowaniu dobrem wspólnym, nadaniami gruntami państwowymi.

W PRL-u kościoły i związki wyznaniowe na skutek wywłaszczeń, ale i zmiany granic Polski, utraciły nieruchomości, które były ich źródłem utrzymania. W zamian

otrzymały Fundusz Kościelny. Po 1989 roku Państwo starało się doprowadzić do restytucji mienia kościelnego. O Komisji Majątkowej i jej działalności zwrotowej napisano wiele, z rzadka jedynie pozytywnie.

Na tzw. ziemiach zachodnich wybrano inny model i przyznano kościołom i związkom wyznaniowym prawo do ubiegania się o nieruchomości w trybie darmym, by z nich mogły czerpać dochody. Zdarzało się, że kościoły nieruchomości od Państwa dostawały, sprzedawały, a następnie ubiegały się o kolejne, w miejsce tych już zbytych. Karuzela trwa w najlepsze, a Państwo udaje, że nie widzi.

Fundusz Kościelny pozostał, pomimo że nawet strona kościelna przyznaje, że co zabrano – już z naddatkiem zwrócono.

Dla nieodpłatnego przekazywania gruntów na ziemiach zachodnich (w sumie 5 województw) uzasadnienia już także nie ma. Skoro więc wyczerpało się ratio legis przepisów, na podstawie których każda kościelna osoba prawna może nieodpłatnie i bez ograniczeń co do dalszego wykorzystania, w tym również dzierżawy czy sprzedaży, otrzymać od 15 do 50 ha gruntów rolnych, przepis ten należy wyeliminować z polskiego porządku prawnego. I o to właśnie postulujemy.

Lobbujemy za wolnością, godnością i odpowiedzialnością. Petycja FDP wymierzona jest w tych, którzy prawo wykorzystywali i wykorzystują psując relacje państwo/obywatel/kościół, niszcząc pozytywny niegdyś wizerunek Kościoła.

Petycje zmierzają do wprowadzenia transparentności w tych relacjach, do likwidacji pokus, którym wielu ulega, do odbudowy zaufania. Do tego potrzebna jest wiedza; o tym co kościół posiada, co dostał, co wziął, co i jak spieniężył i czy zapłacił od transakcji stosowne podatki i daniny publiczne.

Petycje nie wywracają konkordatu, przeciwnie, są właściwą próbą praktykowania jego zapisów. Do niej jednak potrzebna jest jasność, nie tylko ta boska, ale i ta przyziemna, rachunkowa.

Petycją są także działaniem w dobrze pojętym interesie Kościoła Katolickiego, któremu np. umożliwią uniknięcie podejrzeń o paserstwo, gwarantują pewność obrotu nieruchomościami, zgodne z przeznaczeniem wykorzystanie gruntów na cele sakralne.

Wreszcie, petycje zrównują pozycje stron i chronią podmioty prawa handlowego i osoby prawne oraz fizyczne przed uprzywilejowaną pozycją kościoła.

Chcemy, by media informowały o inicjatywach wspierających utrzymywanie dobrych relacji Państwo-Kościół. Chcemy też, by te relacje opierały się na jawności i zaufaniu, jak zdecydowana większość życia publicznego. Kościół, być może, zajęty swoimi sprawami nie dostrzega wagi problemu, do dyskusji nad którym chcemy go zaprosić. Każdy prowadzi politykę informacyjną i pielęgnuje kontakty z własnym środowiskiem społecznego wsparcia.

W.S.

Z uwagi na zasygnalizowane argumenty i po zasięgnięciu opinii biura prawnego gabinetu wnosimy o nadanie petycji i sprawie biegu. Oczekujemy informacji o rozstrzygnięciu petycji.

OŚWIADCZENIE

Wyrażamy zgodę na publikację petycji z podaniem nazwy oraz danych kontaktowych i identyfikacyjnych podmiotu składającego Petycję oraz imion i nazwisk osób reprezentujących.

z wyrazami szacunku,

Witold Solski

Prezes Zarządu Fundacji

Katarzyna Kosakowska

Członek Zarządu Fundacji